

پیشوایی که آثار مهم تفسیر قرآن بر جای گذاشت / صورت و سیرت امام یازدهم

امام حسن عسکری(ع) آثار مهمی از تفسیر قرآن و نشر احکام و بیان مسائل فقهی و جهت دادن به حرکت انقلابی شیعیانی که از راههای دور برای کسب فیض به محضر امام (ع) می رسیدند بر جای گذاشت.

امام حسن عسکری(ع) آثار مهمی از تفسیر قرآن و نشر احکام و بیان مسائل فقهی و جهت دادن به حرکت انقلابی شیعیانی که از راههای دور برای کسب فیض به محضر امام (ع) می رسیدند بر جای گذاشت.

امام حسن عسکری(ع) در سال 232 هجری در مدینه چشم به جهان گشود. مادر والا گهرش سوسن یا سلیل زنی لایق و صاحب فضیلت و در پرورش فرزند نهایت مراقبت را داشت تا حجت حق را آن چنان که شایسته است پرورش دهد. این زن پرهیزگار در سفری که امام عسکری(ع) به سامرا کرد همراه امام بود و در سامرا از دنیا رحلت کرد. کنیه آن حضرت ابامحمد بود.

صورت و سیرت امام حسن عسکری(ع)

امام یازدهم صورتی گندمگون و بدنی در حد اعتدال داشت. ابروهای سیاه کمانی، چشمانی درشت و پیشانی گشاده داشت. دندانها درشت و بسیار سفید بود. خالی بر گونه راست داشت. امام حسن عسکری(ع) بیانی شیرین و جذاب و شخصیتی الهی باشکوه و وقار و مفسری بی نظیر برای قرآن مجید بود. راه مستقیم عترت و شیوه صحیح تفسیر قرآن را به مردم و به ویژه برای اصحاب بزرگوارش - در ایام عمر کوتاه خود - روشن کرد.

دوران امامت

به طور کلی دوران عمر 29 ساله امام حسن عسکری(ع) به سه دوره تقسیم می گردد: دوره اول 13 سال است که زندگی آن حضرت در مدینه گذشت. دوره دوم 10 سال در سامرا قبل از امامت. دوره سوم نزدیک 6 سال امامت آن حضرت می باشد. دوره امامت حضرت عسکری(ع) با قدرت ظاهری بنی عباس رو در روی بود. خلفایی که به تقلید هارون در نشان دادن نیروی خود بلندپروازیهایی داشتند. امام حسن عسکری(ع) از شش سال دوران اقامتش، سه سال را در زندان گذرانید. زندانبان آن حضرت صالح بن وصیف دو غلام ستمکار را بر امام گماشته بود تا بتواند آن حضرت را - به وسیله آن دو غلام - آزار بیشتری دهد، اما آن دو غلام که خود از نزدیک ناظر حال و حرکات امام بودند تحت تأثیر آن امام بزرگوار قرار گرفته به صلاح و خوش رفتاری گراییده بودند. وقتی از این غلامان جویای حال امام شدند، می گفتند این زندانی روزها روزه دار است و شبها تا بامداد به عبادت و راز و نیاز با معبود خود سرگرم است و با کسی سخن نمی گوید.

عبیدالله خاقان وزیر معتمد عباسی با همه غروری که داشت وقتی با حضرت عسکری ملاقات می کرد به احترام آن حضرت برمی خاست و آن حضرت را بر مسند خود می نشاند. پیوسته می گفت: در سامره کسی را مانند آن حضرت ندیده ام، وی زاهدترین و داناترین مردم روزگار است. پسر عبیدالله خاقان می گفت: من پیوسته احوال آن حضرت را از مردم می پرسیدم. مردم را نسبت به او متواضع می یافتم. می دیدم همه مردم به بزرگواریش معترفند و دوستدار او می باشند. با آنکه امام(ع) جز با خواص شیعیان خود معاشرت نمی فرمود، دستگاه خلافت عباسی برای حفظ آرامش خلافت خود بیشتر اوقات، آن حضرت را زندانی و ممنوع از معاشرت داشت.

ازجمله مسائل روزگار امام حسن عسکری (ع) یکی نیز این بود که از طرف خلافت وقت، اموال و اوقات شیعه، به دست کسانی سپرده می شد که دشمن آل محمد(ص) و جریانهای شیعی بودند تا بدین گونه بنیه مالی نهضت تقویت نشود. چنان که نوشته اند که احمد بن عبیدالله بن خاقان از جانب خلفا، والی اوقاف و صدقات بود در قم و او نسبت به اهل بیت رسالت، نهایت مرتبه عداوت را داشت. نیز اصحاب امام حسن عسکری، متفرق بودند و امکان تمرکز برای آنان نبود. کسانی چون ابوعلی احمد بن اسحاق اشعری در قم و ابوسهل اسماعیل نوبختی در بغداد می زیستند، فشار و مراقبتی که دستگاه خلافت عباسی، پس از شهادت حضرت رضا(ع) معمول داشت، چنان دامن گسترده بود که جناح مقابل را با سخت ترین نوع درگیری واداشته بود. این جناح نیز طبق ایمان به حق و دعوت به اصول عدالت کلی، این همه سختی را تحمل می کرد، و لحظه ای از حراست موضع غفلت نمی کرد.

حضرت هادی(ع) و حضرت امام حسن عسکری(ع) هم از سوی دستگاه خلافت تحت مراقبت شدید و ممنوع از ملاقات با مردم بودند و هم امامان بزرگوار ما - جز با یاران خاص و کسانی که برای حل مشکلات زندگی مادی و دینی خود به آنها مراجعه می نمودند - کمتر معاشرت می کردند به جهت آن بود که دوران غیبت حضرت مهدی(ع) نزدیک بود و مردم می بایست کم کم بدان خو گیرند و جهت سیاسی و حل مشکلات خود را از اصحاب خاص که پرچمداران مرزهای مذهبی بودند بخواهند و پیش آمدن دوران غیبت در نظر آنان عجیب نیاید. باری امام حسن عسکری(ع) بیش از 29 سال عمر نکرد ولی در مدت شش سال امامت و ریاست روحانی اسلامی، آثار مهمی از تفسیر قرآن و نشر احکام و بیان مسائل فقهی و جهت دادن به حرکت انقلابی شیعیانی که از راههای دور برای کسب فیض به محضر امام(ع) می رسیدند بر جای گذاشت.

در زمان امام یازدهم تعلیمات عالیه قرآنی و نشر احکام الهی و مناظرات کلامی جنبش علمی خاصی را تجدید کرد و فرهنگ شیعی - که تا آن زمان شناخته شده بود در رشته های دیگر نیز مانند فلسفه و کلام باعث ظهور مردان بزرگی چون یعقوب بن

اسحاق کندی که خود معاصر امام حسن عسکری بود و تحت تعلیمات آن امام گردید. در قدرت علمی امام(ع) - که از سرچشمه زلال ولایت و اهل بیت عصمت مایه گرفته بود - نکته ها گفته اند. از جمله: همین یعقوب بن اسحاق کندی فیلسوف بزرگ عرب که دانشمند معروف ایرانی ابونصر فارابی شاگرد مکتب وی بوده است در مناظره با آن حضرت درمانده گشت و کتابی را که بر رد قرآن نوشته بود سوزانید و بعدها از دوستان و در صف پیروان آن حضرت درآمد.

شهادت امام حسن عسکری(ع)

شهادت آن حضرت را روز جمعه هشتم ماه ربیع الاول سال 260 هجری نوشته اند. در کیفیت وفات آن امام بزرگوار آمده است: فرزند عبیدالله بن خاقان گوید روزی برای پدرم (که وزیر معتمد عباسی بود) خبر آوردند که ابن الرضا - یعنی حضرت امام حسن عسکری - رنجور شده، پدرم به سرعت تمام نزد خلیفه رفت و خبر را به خلیفه داد. خلیفه پنج نفر از معتمدان و مخصوصان خود را با او همراه کرد. یکی از ایشان نحیر خادم بود که از محرمان خاص خلیفه بود. امر کرد ایشان را که پیوسته ملازم خانه آن حضرت باشند و بر احوال آن حضرت مطلع گردند و طیبی را مقرر کرد که هر بامداد و پسین نزد آن حضرت برود و از احوال او آگاه شود. بعد از دو روز برای پدرم خبر آوردند که مرض آن حضرت سخت شده است و ضعف بر او مستولی گردیده. پس بامداد سوار شد، نزد آن حضرت رفت و اطبا را - که عموماً اطبای مسیحی و یهودی در آن زمان بودند - امر کرد که از خدمت آن حضرت دور نشوند و قاضی القضاة را طلبید و گفت 10 نفر از علمای مشهور را حاضر گردان که پیوسته نزد آن حضرت باشند و این کارها را برای آن می کردند که آن زهری که به آن حضرت داده بودند بر مردم معلوم نشود و نزد مردم ظاهر سازند که آن حضرت به مرگ خود از دنیا رفته است. پیوسته ایشان ملازم خانه آن حضرت بودند تا آنکه بعد از گذشت چند روز از ماه ربیع الاول سال 260 ه.ق آن امام مظلوم در سن 29 سالگی از دار فانی به سرای باقی رحلت نمود.

بعد از آن خلیفه متوجه تفحص و تجسس فرزند حضرت شد، زیرا شنیده بود که فرزند آن حضرت بر عالم مستولی خواهد شد و اهل باطل را منقرض خواهد کرد. تا دو سال تفحص احوال او می کردند. این جستجوها و پژوهشها نتیجه هراسی بود که معتمد عباسی و خلفای قبل و بعد از او - از طریق روایات مورد اعتمادی که به حضرت رسول الله (ص) می پیوست، شنیده بودند که از نرگس خاتون و حضرت امام حسن عسکری فرزندی پاک گهر ملقب به مهدی آخر الزمان - همنام با رسول اکرم(ص) ولادت خواهد یافت و تخت ستمگران را واژگون و به سلطه و سلطنت آنها خاتمه خواهد داد. بدین جهت به بهانه های مختلف در خانه حضرت عسکری(ع) رفت و آمد بسیار می کردند و جستجو می نمودند تا از آن فرزند گرامی اثری بیابند و او را نابود سازند.

به راستی داستان نمرود و فرعون در ظهور حضرت ابراهیم(ع) و حضرت موسی(ع) تکرار می شد. حتی قابله هایی را گماشته بودند که در این کار مهم پی جویی کنند. اما خداوند متعال حجت خود را از گزند دشمنان و آسیب زمان حفظ کرد و همچنان نگاهداری خواهد کرد تا مأموریت الهی خود را انجام دهد. علت شهادت آن حضرت را سمی می دانند که معتمد عباسی در غذا به آن حضرت خوراند و بعد، از کردار زشت خود پشیمان شد. به ناچار اطبای مسیحی و یهودی که در آن زمان کار طبابت را در بغداد و سامره به عهده داشتند به ویژه در مأموریت هایی که توطئه قتل امام بزرگوار می مانند امام حسن عسکری(ع) در میان بود، برای معالجه فرستاد. البته از این دلسوزیهای ظاهری هدف دیگری داشت و آن خشون ساختن مردم و غافل نگهداشتن آنها از حقیقت ماجرا بود. بعد از آگاه شدن شیعیان از خبر درگذشت جانگداز حضرت امام حسن عسکری(ع) شهر سامره را غبار غم گرفت و از هر سوی صدای ناله و گریه برخاست. مردم آماده سوگواری و تشییع جنازه آن حضرت شدند.

ماجرای جانشین بر حق امام عسکری(ع)

ابوالادیان می گوید: من خدمت حضرت امام حسن عسکری(ع) می کردم. نامه های آن حضرت را به شهرها می بردم. در مرض موت، روزی من را طلب فرمود و چند نامه ای نوشت به مدائن تا آنها را برسانم. سپس امام فرمود: پس از پانزده روز باز داخل سامره خواهی شد و صدای گریه و شیون از خانه من خواهی شنید و در آن موقع مشغول غسل دادن من خواهند بود. ابوالادیان به امام عرض می کند: ای سید من هرگاه این واقعه دردناک روی دهد، امامت با کیست؟ فرمود: هر که جواب نامه من را از تو طلب کند. ابوالادیان می گوید: دوباره پرسیدم علامت دیگری به من بفرما. امام فرمود: هر که بر من نماز گزارد. ابوالادیان می گوید: باز هم علامت دیگری بگو تا بدانم. امام می گوید: هر که بگوید که در همین چه چیز است او امام شماست. ابوالادیان می گوید: مهابت و شکوه امام باعث شد که نتوانم چیز دیگری بپرسم. رفتم و نامه ها را رساندم و پس از پانزده روز برگشتم. وقتی به در خانه امام رسیدم صدای شیون و گریه از خانه امام بلند بود. داخل خانه امام، جعفر کذاب برادر امام حسن عسکری را دیدم که نشسته و شیعیان به او تسلیت می دهند و به امامت او تهنیت می گویند. من از این بابت بسیار تعجب کردم پیش رفتم و تعزیت و تهنیت گفتم. اما او جوابی نداد و هیچ سؤالی نکرد چون بدن مظهر امام را کفن کرده و آماده نماز گزاردن بود، خادمی آمد و جعفر کذاب را دعوت کرد که بر برادر خود نماز بخواند. چون جعفر به نماز ایستاد، طفلی گندمگون و پیچیده موی، گشاده دندانی مانند پاره ماه بیرون آمد و ردای جعفر را کشید و گفت: ای عمو پس بایست که من به نماز سزاوارترم. رنگ جعفر دگرگون شد. عقب ایستاد. سپس آن طفل پیش آمد و بر پدر نماز گزارد و آن جناب را در پهلوی امام علی النقی(ع) دفن کرد.

سپس رو به من آورد و فرمود: جواب نامه ها را که با توست تسلیم کن. من جواب نامه را به آن کودک دادم. پس "حاجزوشا" از جعفر پرسید: این کودک که بود، جعفر گفت: به خدا قسم من او را نمی شناسم و هرگز او را ندیده ام. در این موقع، عده ای از شیعیان از شهر قم رسیدند. چون از وفات امام(ع) با خبر شدند، مردم به جعفر اشاره کردند. چند تن از آن مردم نزد جعفر رفتند و از او پرسیدند: بگو که نامه هایی که داریم از چه جماعتی است و مالها چه مقدار است؟ جعفر گفت: ببینید مردم از من علم

غیب می خواهند! در آن حال خادمی از جانب حضرت صاحب الامر ظاهر شد و از قول امام گفت: ای مردم قم با شما نامه هایی است از فلان و فلان و همیانی (کیسه ای) که در آن هزار اشرفی است که در آن ده اشرفی است با روکش طلا. شیعیانی که از قم آمده بودند گفتند: هر کس تو را فرستاده است امام زمان است این نامه ها و همیان را به او تسلیم کن. جعفر کذاب نزد معتمد خلیفه آمد و جریان واقعه را نقل کرد. معتمد گفت: بروید و در خانه امام حسن عسکری (ع) جستجو کنید و کودک را پیدا کنید. رفتند و از کودک اثری نیافتند. ناچار "صیقل" کنیز حضرت امام عسکری(ع) را گرفتند و مدتها تحت نظر داشتند به تصور اینکه او حامله است. ولی هرچه بیشتر جستند کمتر یافتند. خداوند آن کودک مبارک قدم را حفظ کرد و تا زمان ما نیز در کنف حمایت حق است و به ظاهر از نظرها پنهان می باشد.